

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 22 augusti 1914 kl. 7 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 angående herr Molins i Dombäcksmark motion, nr 171, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om förekomsten och olägenheterna av till vissa avsöndrade lägenheter hörande rättigheter att å stamhemmanets mark avverka skog m. m.

I motion inom andra kammaren, nr 171, har herr Molin i Dombäcksmark hemställt, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täckes verkställa utredning om förekomsten och olägenheterna av så kallade skogsrättigheter (servitut) samt om de åtgärder, som böra vidtagas i syfte att på ett med rationell skogsvård förenligt sätt bereda skogsrättigheternas innehavare större trygghet än vad nu är fallet, ävensom att resultatet av denna utredning bringas till riksdagens kännedom.

I fråga om motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott har efter erhållen remiss av denna motion anfört följande:

»Motionären avser med sin framställning skapande av skydd för såväl avsöndringsägare som hemmansägare gentemot en avverkning, som äventyrar eller omintetgör deras respektive rättigheter till virke. Att ett missförhållande i detta avseende verkligen råder, har synts utskottet uppenbart, och det har också intygats vid liknande frågors föregående

*Andra kam-
marens fjärde
tillfälliga
utskott.*

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 12 saml. 1 avd. 8 häft. (Nr 8.) 1

riksdagsbehandling och särskilt genom justitieombudsmannens ämbetsberättelse till 1908 års riksdag. Att frågan i hela dess vidd emellertid ej överlämnats till utredning genom det riksdagsbeslut, som blev en följd av justitieombudsmannens i nämnda ämbetsberättelse framlagda förslag till ändringar i 24 kap. strafflagen, framgår därav att det av andra kammaren bifallna yrkandet, att i motiveringen jämväl borde framhållas vikten av att rätten till husbehovsvirke från skog, som äges eller disponeras av annan, blir effektivt skyddad, avslogs av första kammaren, och att samma öde mötte en motion i enahanda syfte vid 1909 års riksdag.

Då det emellertid av den ovan återgivna historiken synes vara till fullo bestyrkt, att sådant skydd för sina kontraktsevenliga rättigheter, som andra kammaren två gånger påyrkat för skogsrättsinnehavare, icke kan sägas vara genom nuvarande bestämmelser i tillräckligt tydlig form givet, och då, såsom ovan nämnts, den av riksdagen år 1908 begärda utredningen icke torde omfatta frågan i hela dess vidd, synes det utskottet vara riktigast att låta även det spörsmål, som i förevarande motion bragts under riksdagens prövning och som inom vissa delar av landet har stor betydelse såväl för hemmansägarna som för en mängd avsöndrings- och lägenhetsinnehavare samt torpare, komma under utredning genom Kungl. Maj:ts försorg.

Angående det lämpligaste sättet för frågans ordnande har motionären antytt två olika möjligheter, antingen laga bestämmelser för fullt tryggade skogsrättigheter eller dessa rättigheters ersättande med särskilda skogsskiften. Utskottet har, då denna fråga är av rätt invecklad och grannlaga beskaffenhet, ansett det riktigast, att en blivande utredning får full frihet att pröva sätten för undanröjande av nuvarande missförhållanden, vilka ej sällan äventyra en rationell skogsvård och därmed även viktiga enskilda och allmänna intressen.

I enlighet med innebörden av motionärens framställning får utskottet sålunda på grund av vad ovan anförts hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida och i vad mån innehavare av rätt till husbehovsvirke från skog, som äges eller disponeras av annan, må kunna genom lagstiftning erhålla skydd gentemot en avverkning, som äventyrar eller omintetgör berörda förmåns uttagande ur skogen, och att nyttjanderättshavarens och skogsägarens ömsesidiga rättigheter och skyldigheter därigenom bliva på ett tydligare sätt i lag fastställda.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet blivit av första kammaren hänvisat till dess första tillfälliga utskott.

Den rätt till husbehovsvirke, som motionären avser, torde vara den, som vid upplåtelse av avsöndringslägenheter av hemmansägaren plägar tillförsäkras innehavaren av avsöndringen. Motionen synes gå ut på dels förfoganden i syfte att i skogsvårdens intresse förekomma den skogsskövling, som förekomsten av dylika rättigheter föranleder, dels ock beredandet av lagstadgat skydd för avsöndringsinnehavaren gentemot sådana åtgärder från skogsägarens sida, som äventyra eller omintetgöra den förres rättighet till husbehovsskog. Till stöd för sitt yrkande framhåller motionären, hurusom hemmansägaren stundom genom kalhuggning och skövling eller genom andra åtgärder omöjliggör berörda förmåns uttagande ur skogen eller förminskar dess värde.

Omförmälda, den avsöndrade lägenhetens innehavare tillförsäkrade rättighet, utgör alltså ett servitut, lagt på stamhemmanet till förmån för avsöndringslägenheten.

De särskilt från skogsvårdssynpunkt sedan lång tid tillbaka överklagade olägenheterna av skogsservituten hava föranlett upprepade förslag i syfte att befrämja avlösning av dylika bruksrättigheter såväl beträffande skogsfång som mulbete och dylikt. Sålunda väcktes redan av en år 1855 tillsatt skogskommitté förslag därom, att ägare av skog, som vore besvärad av dylikt servitut, skulle tillerkännas rätt att befria sig därifrån emot vederlag åt den servitutsberättigade. Förslaget föranledde emellertid icke någon lagstiftningsåtgärd.

En vid riksdagen 1862—63 väckt motion föranledde ständerna att hemställa om sådan ändring i skiftesstadgan, att, där hemman eller lägenhet hade rätt till skogsfång, mulbete, torvtäkt eller dylikt å annans skog och skogens ägare ville avlösa detta onus, denne skulle äga vitsord att äska utbrytning efter de i skiftesstadgan nedlagda grunder utan sammanhang med laga skifte och utan hinder därav, att sådant skifte å hans ägor förut blivit fastställt. Detta förslag avstyrktes av högsta domstolen, varefter Kungl. Maj:t förklarade detsamma icke kunna bifallas.

En kommitté, som år 1868 tillsattes för ordnandet av det norrländska skogsväsendet, upptog i sitt betänkande sitt nämnda förslag, dock endast beträffande Norrland. Ej heller detta kommittéförslag, som företrädesvis åsyftade att undanröja olägenheterna av mulbetesrättigheter, föranledde vidare åtgärd.

Frågan återupptogs av 1896 års skogskommitté, som med styrka framhöll vikten av att söka regelbinda och begränsa de redan gällande skogsservituterna samt bereda skogsägarna möjlighet att avlösa desamma. Saken vann nu beaktande, i det Kungl. Maj:t år 1904 till särskilda kom-

mitterade för ytterligare granskning och utredning överlämnade de av skogskommittén i förenämnda syfte utarbetade lagförslag. Dessa kommitterade framlade samma år betänkande i denna jämte vissa andra till dem hänskjutna frågor. Beträffande skogsservituterna föreslogo kommitterade ändringar och tillägg till vissa paragrafer i skiftesstadgan av innebörd, dels att dylika rättigheter vid laga skifte å det skifteslag, som av dem besvärades, i regel borde utbrytas, dock, där sådan rättighet tillkomme från hemman avsondrad lägenhet, endast under villkor att utbrytningen befundes kunna äga rum utan förfång för lägenheten, dels ock att utbrytning finge ske jämväl utan sammanhang med laga skifte efter yrkande av delägare i den tjänande fastigheten, där det befanns medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Det sålunda framställda förslaget har ännu icke föranlett någon lagstiftning, vilket torde finna sin förklaring däri, att redan år 1906 en fullständig revision av skiftesstadgan och därmed sammanhörande författningar blev beslutad och igångsatt. I sitt år 1911 avgivna betänkande har den s. k. skiftesstadgekommittén i huvudsak oförändrat upptagit det förslag beträffande skogsservituten, som framställdes av 1904 års kommitterade (§§ 19 och 287) samt vidare föreslagit särskilda bestämmelser (§ 103) i syfte att begränsa rätten att vid laga skifte bilda servitut och särskilt att hindra bildandet av skogsservitut.

Slutligen torde böra märkas, att kommittén föreslagit ändrade bestämmelser rörande delningsgrund vid utbrytning av servitut (§ 97) i syfte att åstadkomma tillbörligt tillgodoseende vid utbrytningen av såväl den servitutsberättigades som markägarens berättigade intressen.

Den nya skifteslagstiftningen har numera ytterligare förberetts genom åtskilliga myndigheters avgivna yttranden och torde inom icke alltför avlägsen tid bliva föremål för riksdagens prövning och beslut.

Det synes antagligt att genom lagbestämmelser i antydd riktning rörande skogsservituten dessa efter hand komma att i stor utsträckning avlösas och sålunda ett av de av motionären framhållna önskemålen bliva tillgodosett. Visserligen upptages icke i de framställda lagförslagen någon rätt för den servitutsberättigade att påkalla utbrytning av mark i vederlag för rättigheten, utan är vitsordet härtill förbehållet ägaren av den tjänande fastigheten. Såsom motiv härför anför skiftesstadgekommittén följande:

»Därvid har tagits i överbägande huruvida icke sådan utbrytning borde medgivas jämväl på yrkande av den servitutsberättigade parten. Önskemål i sådant syfte hava försports, särskilt från innehavare av torp med servitutsrätt å stamhemmanets ägor. Då emellertid ändamålet med servitutsavlösning från skiftessynpunkt måste anses vara fredande av den besvärade fastigheten från den fara för vanvård, som ett sambruk innebär, synes tillräckligt skäl för att tillägga den servitutsberättigade avlösningsvitsord ej föreligga. Vad särskilt angår torpplåttigheterna till skogsfång och bete, vilka äro de ojämförligt talrikast förekommande skogs- och betesservitut inom vårt land, skulle införandet av rätt för torpinnehavarna att påkalla dess avlösning helt säkert i allmänhet te sig för stamhemmansägarna som en orättvisa. I de flesta fall skulle antagligen torpupplåtelse ej komma till stånd, om köparen i stället för att nöja sig med servitut begärt få motsvarande skogsområde med äganderätt. Intresset för torpinnehavaren att erhålla utbrytningsvitsord skulle vara, dels att skydda sin husbehovsrätt mot överavverkning från hemmansägarens sida, dels att förskaffa sig tillgång till skog för avsalu. För förstnämnda intresse lär skydd kunna vinnas genom avverkningsförbud, och då utbrytning rättvisligen icke kan tillföra torpet mera skog, än som motsvarar husbehovet, skulle avverkning till avsalu å utbrutet område för framtiden förtaga torplägenhet det stöd i skog, som genom upplåtelsen avsetts att bereda den. Kommittén har av dessa grunder stannat vid att föreslå vitsord till utbrytning allenast för den besvärade fastighetens ägare. Å andra sidan är här liksom i 1 kapitlet vitsordet inskränkt till de fall, då utbrytning kan ske utan någons förfång.»

Väl kan det ifrågasättas huruvida icke utbrytningsvitsord i större eller mindre utsträckning borde tillerkännas jämväl den servitutsberättigade. I sak synes detta vara av mindre betydelse, då markägaren i allmänhet torde vara den av kontrahenterna, som har största intresset av skogsrättighetens avlösning. Vid den slutliga prövningen av den blivande lagen om skifte av jord lär nyssnämnda spörsmål givetvis komma under överbägande. Någon åtgärd i servitutsutbrytningsfrågan synes således icke för närvarande vara från riksdagens sida påkallad.

Vad vidare angår motionärens hemställan om lagstiftningsåtgärder i syfte att bereda skogsrättigheternas innehavare nödig trygghet gent emot intrång från stamhemmanets ägare, så har motionären *lika litet som andra kammarens utskott* uppdragit några riktlinjer för en lösning härutinnan. Det torde alltså böra efterses i vad mån nu gällande lagbestämmelser bereda avsöndringsinnehavaren möjlighet att göra sin rätt gällande. I sådant avseende torde böra erinras om att den till husbehovsskog berättigade är genom servitutsavtalet skyddad i förhållande till medkontrahenten eller den som med honom är lika förbunden. I förhållande åter till övriga rättsägande kan den till husbehovsskog berättigade, för såvitt avtalet är skriftligen uppsatt, erhålla skydd genom inteckning jämlikt bestämmelserna i 1 § av lagen om servitut samt 55 § inteckningsförordningen.

För den ifrågavarande husbehovsrättens formella bestånd synes sålunda vara på ett nöjaktigt sätt sörjt i vår lagstiftning, och frågan återstår om utvägen för husbehovsrättsägaren att med tillhjälp av bestående lag göra sin rätt i materiellt avseende gällande. Härutinnan vill utskottet erinra, att med avseende å möjligheten att förhindra en husbehovsrättens bestånd verkligen äventyrande avverkning det alltid står rättsinnehavaren öppet att efter stämning till domstol få avverkningsförbud i erforderlig omfattning meddelat och att där så anses påkallat interimistiskt avverkningsförbud bör kunna hos överexekutor utverkas enligt § 181 utsökningslagen. Har i strid mot avtalet avverkning ägt rum i den omfattning eller eljest på sådant sätt, att den förbehållna eller medgivna husbehovsrätten blivit träd för nära, torde någon tvekan icke kunna råda därom, att innehavaren av denna rätt enligt allmänna skadestandsregler är berättigad till skadeersättning.

Under sådana förhållanden synes det utskottet, som hade lagstiftningen på ett tillfredsställande sätt jämväl berett möjlighet att skydda rätt till husbehovsskog, som blivit genom vederbörligt kontrakt förbehållen eller betingad, om blott bestämmelserna i kontraktet avfattats med nödig fullständighet och tydlighet. Att härutöver genom särskild lagstiftning värna denna rätt finner utskottet icke möjligt.

Då såsom utskottet ovan visat motionens önskemål i vissa delar redan äro bragta under Kungl. Maj:ts prövning och vad motionären därutöver avsett redan synes utskottet vara i gällande lag tillgodosett, får utskottet hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 22 augusti 1914.

På utskottets vägnar:

FRITZ HALLBERG.

Vid detta ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Hallberg, Sandler, Pettersson, Oscar Olsson, Magnusson, Östling och Carlsson.